



GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

MELLAN KVINNANS VAL
OCH
MANNENS AGERANDE

En studie om hur våld i nära relationer påverkar relationen
mellan mannen och kvinnan inom familjer från arabiska länder i Sverige

SW2226, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15hp

Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits

Avancerad nivå

HT 2009

Författare: Mehanna, Mohamad

Handledare: Tidefors, Inga

Titel Mellan kvinnans val och mannens agerande
En studie om hur våld i nära relationer påverkar relationen mellan mannen och kvinnan inom familjer från arabiska länder i Sverige.

Författare Mohamad Mehanna

E-postadress: mohamadmehanna@hotmail.com

Sammanfattning

Mäns våld mot kvinnor i nära relationer är ett samhällsproblem som alltid har funnits och förekommer i alla samhällen. Män som misshandlar kvinnor kommer från alla samhällsklasser och våldet utövas mot kvinnan bortsett från hennes sociala ställning i samhället. Det som kan variera mellan olika samhällen är orsakerna till misshandel, men konsekvenserna kan vara lika oavsett vilken etnisk bakgrund paret har. I denna studie undersöks och belyses hur förhållandet mellan män och kvinnor som kommer från arabländer påverkas efter det att kvinnan blivit utsatt för våld av mannen. Studien bygger på intervjuer med våldsutsatta kvinnor och fängelsedömda män, och visar att en del våldsutsatta kvinnor lämnar våldsmannen efter misshandeln medan andra kvinnor väljer att fortsätta förhållandet med våldsmannen efter avtjänat straff. Kvinnans beslut påverkas av flera faktorer; att mannen är beredd att ändra i sitt våldsbeteende, kvinnan ges utrymme för deltagande både inom och utanför familjen, och kvinnans rädsla för dåligt anseende i hemlandet.

Nyckelord: kultur, värderingar, heder, manlighet, straff.

Abstract

Title Between woman's choice and man's reaction
 A study of how domestic violence affects the relationship between
 husbands and wives in families from Arab countries who live in Sweden

Author Mohamad Mehanna

e-mail mohamadmehanna@hotmail.com

Violence against women in intimate relationships is a social problem that has always existed, and exists in all societies. There are men who abuse women in all social classes, and violence perpetrated against woman apart from her social position in society. Causes of abuse may vary between different communities, but the consequences of abuse can be same apart from the ethnic group of man and woman.

This study examines and illustrates how relationship between men and women who come from Arab countries is affected after that woman became a victim of violence by her husband. The study is based on interviews with abused/exposed women, and prison sentenced men. The result shows that some women decide to leave the violent husband after abuse, while other women choose to continue the relationship with her husband after serving his sentence. Woman's decision is influenced by several factors; that her husband is prepared to modify his violent behaviour, the woman is given space for participating in decisions concerning their family life, and the woman's fear of a bad reputation at her homeland.

Keywords: culture, values, honour, masculinity, punishment.

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
2	Bakgrund.....	2
2.1	Kvinnomisshandel, en återblick.....	3
2.2	Det ideala brottsoffret	4
2.3	Brottsoffersluss	4
2.4	Hur tänker våldsmannen?.....	4
2.5	Skam och skuld	5
2.5.1	Symboliskt våld	6
3	Teorier och tidigare forskning	6
3.1	Syfte	7
3.1.1	Frågeställningar	7
4	Metod	8
4.1	Urval.....	8
4.2	Tillvägagångssätt.....	9
4.3	Metoddiskussion	9
4.4	Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet	10
4.5	Förförståelse, bearbetnings - och analysprocessen	11
5	Resultat	12
5.1	Mötet med de våldsutsatta kvinnorna	12
5.1.1	Kvinnornas utsatthet	12
5.1.2	Det är inte mitt fel.....	14
5.1.3	Sammanfattning.....	17
5.2	Mötet med männen.....	17
5.2.1	Att bevara värderingar	17
5.2.2	Ömsesidig överenskommelse	19
5.2.3	Sammanfattning.....	20
6	Diskussion.....	22
6.1	Slutsats	23
6.2	Egna reflektioner	24
6.3	Förslag på fortsatt arbete.....	24
7	Referenslista.....	25

1 Inledning

I vissa kulturer är familjen en av de viktigaste grundstenarna i samhället (Johansson, 2002). Detta med tanke på att varje familj består av en man, en kvinna och eventuellt ett eller flera barn. Bortsett från samhälle och kultur präglas familjen av ett antal egenskaper som omfattar bland annat relationen mellan mannen och kvinnan, föräldrar och barn. I ett större perspektiv omfattas även relationer till den stora familjen, som i sin tur består av mannens och kvinnans familjer.

Enligt Eliasson och Ellgrim (2006) har kultur påverkan och styrning på könsrelationer, normer för god manlighet och god kvinnlighet, och hur en kvinna eller en man förväntas bete sig i samhället. Kulturella normer och värderingar är vanligtvis osynliga och betraktas som självklara sätt att vara för kvinnan och mannen. Först när man avviker från normerna märker man normernas existens. Avvikelse kan exempelvis handla om en kvinna som placerar sig i en mans roll med manliga egenskaper, eller en man som sysslar med något som kvinnor i vanliga fall brukar syssla med.

Vidare menar Eliasson och Ellgrim att normer kan vara outtalade. En man som av någon anledning straffar sin hustru kan under vissa omständigheter förlåtas av omgivningen. Kvinnan kan ha provocerat mannen och anses således ha avvikit från den godtagna kvinnobilden. Därför kan omgivningen förstå mannens frustration. D.v.s. en outtalad norm kring kvinnans uppförande gentemot mannen, som vägleder hur en sådan situation hanteras när den blir känd. Detta sker trots att lagen förbjuder misshandel och i närvaro av jämställdhetsideologier i samhället. I sådana fall utnyttjar mannen glappet mellan officiella normer och de ojämlika normer och värderingar som människor är vana vid. Att en del individer undviker tillämpning av sådana outtalade normer innebär inte att dessa slutar existera i samhället. Glappet kan minska genom att stifta nya lagar med en sträng tillämpning av dessa. Detta kan på sikt påverka människors handlingar och värderingar, trots att normer förändras mycket långsammare än lagar (Eliasson & Ellgrim, 2006).

Värderingar är kulturellt och socialt betingade och är grundläggande principer som bildar utgångspunkten för normer som vägleder människors beteenden i olika samhällen (Eliasson, 1997). Det som anses vara rätt eller fel förändras under olika tider och det som betraktas som brott i ett samhälle kan betraktas som värdefulla och normala egenskaper i ett annat. Därför är det lagstiftaren i samhället som definierar vad det är som anses vara acceptabelt, rätt eller fel (Tännsjö, 2002).

Brott kan betraktas som kända eller dolda brott. Exempel på kända brott är brott som ofta anmäls till myndigheter såsom tillgrepsbrott, bedrägerier, skadegörelsebrott mm. Det är ofta män som står för den mesta brottsligheten och att andra män som blir deras offer (Ekbom, Engström & Göransson 2002; Eliasson, 1997). Å andra sidan sker dolda brott ofta i tysthet i hemmet och utgör ett allvarligt hot mot kvinnors och barns liv. Sådana brott anmäls sällan till myndigheter och är ”skyddade” av respekten till privatlivet. Exempel på dolda brott är sexualiserat våld och kvinnomisshandel. Med kvinnomisshandel menas kvinnor som blir misshandlade av män som de har, eller har haft emotionellt/sexuellt förhållande till (Eliasson, 1997), d.v.s. våld i nära relationer.

Mäns våld mot kvinnor i nära relationer har i allt högre utsträckning uppmärksamats i den allmänna och politiska debatten under de senaste åren. Våld i nära relationer är ett stort problem och klassificeras som ett folkhälsoproblem med omfattande fysiska och psykiska konsekvenser för den utsatta kvinnan och även hennes eventuella barn. Detta innebär att det

är inte bara rättsväsendet som blir inblandad vid förekomsten av sådant våld utan även andra organisationer och myndigheter. I grunden är våld i hemmet ett jämställdhetsproblem och kan också ses som ett hinder för kvinnors grundläggande frihet. Kvinnor med utländsk bakgrund är en grupp som ofta, av olika anledningar, antas vara särskilt utsatta för mäns våld i nära relationer (SOU, 2006).

Nästa kapitel innehåller studiens bakgrund där även ett antal begrepp som förekommer inom området våld i nära relationer diskuteras. Begreppen kommer sedan att vara till hjälp för förståelsen av genomförde av arbetet (resultat och analys). Teorier och tidigare forskning i kapitel tre, och i kapitel fyra presenteras och diskuteras metoden som används i studien. I kapitel fem presenteras studiens resultat och analys. Kapitel sex är i form av diskussion som avslutas med en slutsats.

2 Bakgrund

En femtedel av alla polisanmälda våldsbrott utgörs av partnervåld mot kvinnor, våldtäkter och grovt kvinnofridsbrott (Socialstyrelsen, 2009). Enligt BRÅ:s rapport (2002) finns det en överrepresentation av utrikes födda bland både gärningsmännen och offren i jämförelse med deras andel i befolkningen. Å andra sidan menar Eliasson (1997) att människor från andra kulturkretsar blir ofta utsatta för samhällskontroll. Något som kan förstärka uppfattningen av att dessa är överrepresenterade i vissa typer av brott (Eliasson, 1997).

En förklaring till denna överrepresentation kan vara att människor från andra kulturer är vana vid att lösa problem inom den egna familjen på ett sätt som betraktades vara acceptabelt i deras hemländer, medan det i Sverige betraktas som brott. Enligt Leander (2007) påverkas risken för partnervåld, av både samhällsstrukturen och individuella faktorer hos förövaren. Som nämnts tidigare kan det som anses vara brott i ett samhälle betraktas som värdefulla och normala egenskaper i ett annat. Dessutom finns det i varje samhälle en mängd kulturella och sociala regler som reglerar människors ansvarstagande. Ansvar som lärs in och uttrycks enligt gällande normer för könen i samhället. När det gäller mannens relation till kvinnan så behöver inte normerna tydligt tillåta våld. Det viktiga är mannens överläge och hans auktoritet i familjen som medger mannen rätt att bestraffa kvinnan (Eliasson, 1997). Eliasson menar vidare att det är gemensamt för olika kulturer att män anser sig ha vissa rättigheter i förhållande till kvinnan. Rättigheter som enligt mannens uppfattning ger honom rätten att med våld bestraffa kvinnan när hon anses överträda sin gräns. Straffet kan vara i form av misshandel och sker med en motivering till kvinnans brott mot regler i samhället, d.v.s. att det är kvinnan som bär skulden för det inträffade (Eliasson, 1997).

När det gäller våld i nära relationer bland män med invandrarbakgrund kan dessa män indelas i två olika grupper. Den ena gruppen består av välutbildade män som arbetar och trivs med sina arbeten, och den andra gruppen är män med sociala problem som upplever en kraftig nedsättning av sin sociala status sedan de kommit till Sverige. Oavsett vilken grupp våldsmannen tillhör så är det viktigt för honom att behålla överläge och auktoritet i familjen, något som han relaterar till normer inom det samhället han kommer ifrån. Kvinnan delar tyst mannens tyckande, annars blir det risk att omgivningen uppfattar henne som en dålig hustru (Eliasson, 1997). I en rapport konstaterar världshälsoorganisationen att kvinnor är särskilt utsatta för mäns våld i samhällen där rollerna för män och kvinnor är fastställda, där även kulturella normer kan tillåta en mans rätt att utöva våld mot kvinnan utan större rättsliga påföljder för denna typ av brott (WHO, 2000). Samtidigt kan en del handlingar som betraktas som lindriga i juridisk mening innebära negativa konsekvenser för kvinnan lång tid efter att dessa har inträffat (Lindgren, 2005).

Inom Kriminalvården finns det intagna som är dömda till fängelse för att de har misshandlat sina partner och/eller barn; det som kallas våld i nära relationer. Under tiden männen sitter i fängelse och avtjänar sin straff bestämmer sig en del kvinnor för att avsluta all kontakt med mannen, medan en del andra kvinnor besöker mannen i fängelset trots att hon blivit misshandlad av denne. Män som får besök från offren uttrycker ofta en uppfattning om att besök från kvinnorna är en självklarhet och att det inte behöver uppfattas som ett "underligt" beteende.

Dessa kvinnor som besöker sina män och männens inställning till detta väckte ett intresse för att studera omständigheterna kring dessa mekanismer. Jag började med att studera konsekvenserna av kvinnomisshandel i form av en magisteruppsats, d.v.s. hur påverkades relationerna hos familjer som blivit utsatta för våld i nära relationer efter det att mannen blivit dömd och avtjänat sitt straff i fängelse. Studien utfördes genom intervjuer med intagna, och enkäter som skickades till kvinnor som hade blivit utsatta för misshandel av sina män. Studien visade att det fanns skillnader när det gällde kvinnornas val i att stanna eller lämna förhållandet efter misshandel beroende på deras etniska bakgrunder. Det visade sig att svenskfödda kvinnor hade lättare att bestämma sig för att lämna förhållandet jämfört med utländskfödda kvinnor. Studiens resultat alstrade ett ytterligare intresse att vidare studera orsakerna bakom kvinnornas beslut i form av en masteruppsats där studien enbart skulle omfatta utsatta familjer som kommer från arabländer i mellanöstern.

Till skillnad från många befintliga studier kring våld i nära relationer, där kvinnan ofta söker sig till kvinnojourer eller skyddade adresser för att gömma sig från våldsmannen, verkar det finnas en del kvinnor som öppet visar sina val. De utsatta kvinnorna väljer antingen att fortsätta förhållandet med våldsmannen, avslutar förhållandet, eller inleder ett nytt förhållande efter det att våldsmannen blivit dömd till fängelse för våld mot kvinnan. Sådana beslut påverkas troligtvis bland annat av kulturella värderingar och också av parets syn på familjen som fenomen, beroende på vad familjen har för etnisk bakgrund.

2.1 Kvinnomisshandel, en återblick

I Sverige förbjöds mannen att aga sin hustru så att hon blev allvarligt skadad eller avled genom 1734 års lag, och mannens rätt att fysiskt bestraffa hustrun avskaffades 1864. Om inte kvinnan själv valde att anmäla mannen så hade åklagaren inga möjligheter att väcka åtal. Denna typ av brott kallades därför för "angivelsebrott" (Socialstyrelsen, 2009). Mannens rätt att tvinga sig till sex med sin hustru upphörde 1965. Och mäns våld mot kvinnor blev först 1982 juridiskt likställt med annan misshandel, då kvinnomisshandel föll under allmänt åtal. Detta innebär att kvinnan själv inte behöver anmäla mannen för att han skall kunna åtalas. Inte heller kan kvinnan "ta tillbaka" en gjord anmälan. Några år senare (1988) förstärktes detta med lagen om besöksförbud som innebär att en person kan av olika anledningar förbjudas att besöka, följa efter eller ta kontakt med en annan person. Lagen skärptes 2003 till att även gälla den gemensamma bostaden. 1998 skärptes lagstiftningen gällande mäns våld mot kvinnor och infördes termen "grov kvinnofridskränkning" i brottsbalken där även psykiskt och sexuellt våld inkluderades. Detta innebär att man kan bli åtalad eller dömd för upprepade straffbara handlingar riktade mot en närstående kvinna. Handlingar kan exempelvis vara att gärningarna varit ett led i en upprepad kränkning av kvinnans integritet som syftar till att sänka hennes självkänsla (Ekbrand, 2006; Lindgren, 2005; Eliasson & Ellgrim, 2006). Enligt en rapport från BRÅ (2000) har lagändringen inte lett till att tidigare okända gärningsmän anmälts i högre utsträckning. Istället är det oftast personer med utbredd

kriminalitet och andra sociala problem som kan bli misstänkta för denna kategori av brottslighet.

Detta kan också betyda att den kontinuerliga skärpningen av lagstiftning, när det gäller mäns våld mot kvinnor, inte har lett till att fler utsatta kvinnor väljer att anmäla brott. Enligt Lindgren (2005) finns det fortfarande i vårt samhälle en stark benägenhet att förneka mäns våld mot kvinnor. Det är vidare vanligt att kvinnorna som söker hjälp får ett dåligt bemötande och rädsla att inte bli trodda. Kvinnorna är också rädda att också hos myndigheter uppleva sig själva som underordnade och som kränkta. Kvinnan saknar således ett positivt bemötande där det blir möjligt för henne att öppna sig och därmed kunna påbörja en förändring av sin situation (Lindgren, 2005). En viktig åtgärd som Kriminalvården har vidtagit för att stödja den våldsutsatta kvinnan (brottsoffer) är etablering av en så kallad brottsoffersluss (se nedan). Trots att detta sker efter att mannen blivit dömd för våld mot kvinnan så har en sådan etablering varit uppskattad framförallt från kvinnornas sida.

2.2 Det ideala brottsoffret

För att kunna betraktas som brottsoffer måste en drabbad person leva upp till föreställningen om det ideala brottsoffret. När det gäller våld i nära relationer kallas det för det ideala kvinnomisshandelsoffret. Offret beskrivs som en nykter kvinna som tydligt kan redogöra för det inträffade, har misshandlats ganska svårt och som vid våldstillfället hållit sig passiv. Våldsutsatta kvinnor vill bli trodda och behandlas med respekt. Därför blir många misshandlade kvinnor tveksamma när de överväger att anmäla våldsmännen. Tveksamhet på grund av rädsla att bli nonchalerade och inte bli trodda av myndigheter, eller att inte nå upp till den ideala brottsofferbilden. Andra orsaker som gör att kvinnan inte anmäler misshandel är ekonomiskt beroende, skam och skuld eller rädsla för att förlora sina barn (Lindgren, 2005).

2.3 Brottslofferluss

Kriminalvården har, som nämndes ovan, inrättat verksamhet som kallas för Brottslofferluss. En brottsofferluss består av särskilt utbildade kvinnliga personal med det viktigaste syftet att skydda brottsoffret under tiden våldsmannen finns inom kriminalvårdens försorg. När den intagne (våldsmannen) ansöker om telefonkontakt eller besök med sitt brottsoffer startar "brottslofferlussen" en utredning och tar kontakt med brottsoffret. Om brottsoffret vill ha kontakt med mannen och personal bedömer att kontakten kan ske utan kränkningar, eller utan att skada brottsoffret kan en preliminär kontakt beviljas under förutsättningen att personalen i brottsofferlussen kan vara med under den första kontakten. Brottsloffer som levt under förtryck i en relation kan dock ha svårt att frigöra sig från förövaren. Första mötet mellan brottsoffret och mannen sker därför under närvaron av personalen från brottsofferlussen. Under den första kontakten blir personalens roll att starta upp samtalet och samtidigt se till att avbryta kontakten/mötet ifall samtalet tenderar att bli hotfullt. Utifrån den första kontakten tar parterna ställning, och framförallt kvinnan, till eventuell fortsatt kontakt. Brottslofferlussen kan därför betraktas som en möjlighet till ett rehabiliterande möte mellan den dömda och brottsoffret om rätt förutsättningar blir tillgängliga (Kriminalvården, 2007).

2.4 Hur tänker våldsmannen?

Enligt Ekbrand (2006) påverkas våldsmannen av tidigare erfarenheter vid valet att utöva våld. Erfarenheter om hur kvinnan och även andra i mannens omgivning reagerade vid tidigare våldsutövning från mannen. Ett exempel, som Eliasson och även Ekbrand tar upp, är

en man och en kvinna (ett par) som bråkar på en allmän plats, så väcker bråket inte lika stor uppmärksamhet jämfört med om bråket hade varit mellan en man och någon främmande kvinna. I det sistnämnda fallet kan ett ingripande från omgivningen bli aktuellt, medan i det första fallet kan människor tänka att paret borde istället ha valt sitt eget hem att bråka i; d.v.s. det är värre om en man uppträder hotfullt mot en främmande kvinna än mot sin egen (Eliasson, 1997; Ekbrand, 2006).

Våldsmannen kalkylerar vad som kan hända om han använder våld jämfört med om han inte gör det. En del män kan betrakta sig själva som vinnare via att använda våld, medan en del andra betraktar sig själva som förlorare. Vinst och förlust värderas beroende på olika uppfattningar hos männen och även vid vilken situation våldet utövas. Förluster kan vara att den utsatta kvinnan lämnar förhållandet samt att mannen blir straffad. I det första fallet värderas förlusten olika beroende på hur viktigt det nuvarande förhållandet är för mannen. Straff drabbar också män på olika sätt beroende på mannens tidigare erfarenheter. Är det en man med ett bra och välbetalt arbete kan ett fängelsestraff innebära förlust av arbete och inkomst. Mannen kan i detta fall använda ytterligare våld för att hindra kvinnan från att lämna eller att anmäla honom. Om ett sådant försök misslyckas kan straffet bli hårdare. Däremot kan fängelsestraff betraktas som mindre skadligt för en man utan arbete, och som har varit straffad tidigare (Ekbrand, 2006).

2.5 Skam och skuld

Skam och skuld är moraliska aspekter och reaktioner som är förknippade med bedömningar av det egna beteendet i relation till sociala normer. Sådana känslor förutsätter att individen kan granska sitt eget beteende med andras ögon, vilket innebär att man bedömer det egna beteendet utifrån social standard. Skam är en mera övergripande olustupplevelse än skuld. Den som känner skuld ångrar något han gjort och skuldkänslor motiverar mer konstruktiva handlingar. Däremot den som känner skam riktar dessa känslor mot sig själv. Skamkänslor leder därmed till ett undvikande beteende. Starka skamkänslor kan leda till att personen blir rasande på sig själv av förödmjukelse eller att denne riktar raseriet mot någon annan. Skam är en emotion som kräver medmänsklighet från någon annan för att lösas upp (Helkama, Myllyniemi & Liebkind, 2000).

Skam förekommer under olika situationer och vad som betraktas som skam kan variera mellan olika kulturer. Det som betraktas skamligt i en kultur kan betraktas som uppmuntrande och bra egenskap i en annan. Det som troligtvis är gemensamt bland många kulturer är dock att skam skyddar något mycket värdefullt och ömtåligt. Exempelvis betraktas parrelationer före äktenskap i en del länder inom Medelhavetsområdet som omoraliskt och mycket skamligt. En kvinna som "förlorar sin oskuld" innan hon gifter sig innebär att hela hennes familj drabbas av skam samt upplever detta som en skandal. För att undvika att som familj bli stämplad med skamfläcken resten av livet kan familjen se sig tvungen att vidta åtgärder som håller familjens heder levande i omgivningen. En åtgärd är att gärningsmannen, innan skandalen blir känd i omgivningen, blir tvungen att gifta sig med kvinnan sådan att hon blir tillskriven den så kallad "mahr".

Enligt Schiratzki (2001) är mahr en obligatorisk rekvisita för ett giltigt äktenskap. Mahr består av två delar. En första del som betalas vid äktenskapets ingående och en andra del som utbetalas endast om mannen förskjuter hustrun. I sådana fall betraktas mahr som skadestånd till kvinnan och samtidigt som något som förhindrar en alltför godtycklig förskjutning. Storleken på mahr bestäms utifrån kvinnans sociala ställning före äktenskap, hennes personliga kvalitéer såsom utseende, utbildning, ålder och om hon bevarat sin jungfrudom,

d.v.s. heder. I vissa kulturer ses mahr som ett mått på kvinnans och dess familjs status, samt också mannens familjuppskattning av kvinnan (Schiratzki, 2001).

Vår identitet påverkas delvis av andras erkännande och av vad andra tycker om oss som individ eller som tillhörande grupp av människor. Om människor runt omkring oss återspeglar en inskränkt eller förnedrande bild av oss, kan detta medföra en verklig skada hos den som drabbas. Skadan kan vara i form av svag självkänsla, som i sin tur kan leda till att man tvingas in i en falsk och förvanskad tillvaro som blir ett av de effektivaste verktygen för vårt förtryck. Exempelvis har kvinnor på något sätt hjälpt till med sin underordning genom att inte protestera mot samhällets normer för kvinnor och män (Taylor, 2003; Hydén, 1995).

Hur vi ser oss själva formas av samhällets attityder, normer, traditioner, symboler och tankemönstrar och i alla sammanhang sätts gränser som anger maktrelationerna mellan kvinnor och män. Sådana gränser har sina konsekvenser för hur vi uppfattar oss själva och hur vi som individer förväntas uppföra oss med tanken på kön, grupptillhörigheter, ålder och religion (Eliasson, 1997). Bourdieu (1999) skiljer mellan det symboliska våldet och ser detta som en motsats till ett reellt våld, och menar att det symboliska våldet är ett rent själsligt våld som inte har några verkliga effekter. Våldet är mildt, osynligt och omärkligt våld som bland annat sker via kommunikation, misskännande eller erkännande och i extremfallet känslor. Offret ser inte denna typ av våld då det utövas huvudsakligen på rent symboliskt sätt (Bourdieu, 1999).

2.5.1 Symboliskt våld

Symboliskt våld innebär att samhällets strukturer producerar något som kallas för dispositioner. Dispositionerna konstrueras under ett långvarigt socialisationsarbete och innehåller bland annat "information" om könen som män och kvinnor omedvetet anpassar sig till. Detta kan röra sig om principer och normer i samhället, exempelvis avseende över- och underordnande. Normerna kan också handla om hur vi ser och värderar oss själva i förhållande till andra; exempelvis till manligt/kvinnligt. Dispositionerna bidrar i sin tur till att reproducera strukturerna i samhället. Därför är dominansstrukturerna ett resultat av ett historiskt och oavbrutet reproduktionsarbete till vilket familjen, kyrkan, skolan och staten bidrar. Strukturernas verkan finns varaktigt inristade långt inne i kroppen i form av dispositioner och utövas på ett magiskt sätt, utan någon som helst fysiskt tvång.

Den magiska kraften gör att kroppen förvandlas på ett osynligt och smygande sätt för att senare omedvetet och utan att någon energi alls förbrukas acceptera de uppdragna gränserna. Som ett exempel kan nämnas emotioner såsom skam, blyghet, kärlek, respekt, rodnad, klumpighet, och darrning. Detta gör att det symboliska våldet inte kan besegras med medvetenhet och vilja som de enda redskapen. Verkan kan leva kvar långt efter de påtagligaste förbudena avskaffas och kroppen utesluter sig självt från det som inte längre är förbudet (Bourdieu, 1999).

3 Teorier och tidigare forskning

Teorier som anses förklara orsakerna bakom kvinnors olika val, och även orsakerna bakom mäns reaktioner är av betydelse för en förståelse för analysen i detta arbete. Enligt en kartläggning från BRÅ (2000) gällande våld i nära relationer kan det vara svårt att använda ett enda teoretisk perspektiv för att förklara förekomsten av ett sådant våld. Därför är det lämpligt att använda en kombination av flera teorier för att förstå mekanismerna bakom våldet. Jag kommer exempelvis att utgå ifrån könsmaktsordningen som tar fasta på den historiska och sociala manliga dominansen över kvinnor utifrån ett samhälleligt eller

strukturellt perspektiv. Därutöver valdes teorier som utgår från det individuella perspektivet med fokus på socialpsykologiska och psykologiska faktorer.

Exempel på författare som har fokuserat sin forskning på området kvinnomisshandel och våld i nära relationer är Mona Eliasson (docent i psykologi). Eliasson anses ha en stor del i det genombrott i forskning om mäns våld mot kvinnor i nära relationer då hennes forskning inkluderar könsrelaterade dimensioner. Våldet ses således som en del av diskrimineringen av kvinnor i samhället och ett uttryck för ett historisk ojämlika maktförhållanden mellan kvinnor och män.

Eva Lundgren, professor i sociologi, är en annan forskare som har bedrivit forskning inom området våld mot kvinnor, med start i Norge. Lundgren har varit delaktig i genomförande av en omfångsundersökning, populations studie (Slagen dam, 2001) om våld mot kvinnor. Studien var den första i Sverige i sitt slag där flera forskare idag refererar i sin egen forskning. Lundgren har också forskning där hon har intervjuat våldsutsatta kvinnor och män som själva utövat våld mot kvinnor. Lundgren beskriver normaliseringsprocessen i ett misshandelsförhållande. Där våldet normaliseras inom förhållandet och kvinnan börjar se våldet som en del av vardagen. Gränserna mellan acceptabelt och oacceptabelt beteende suddas ut och kvinnan gradvis internaliserar mannens motiv för våldsanvändningen.

En ytterligare forskare som har intresserat sig för området mäns våld mot kvinnor är Margareta Hydén, som är professor i socialt arbete vid Linköpings universitet. Hydén har bedrivit forskning inom området sedan början på 1990 talet. Till skillnad från Lundgrens teori om normaliseringsprocessen menar Margareta Hydén att en del kvinnor försvarar sig genom att göra motstånd och tar starkt avstånd från sina mäns våldsanvändning.

Det förekommer även flera forskare inom området våld i nära relationer. De flesta forskare refererar i sin forskning till teorier från ovan nämnda forskare. Därför anser jag att det är tillräckligt med ovanstående namn som har tidigare forskat inom området våld i nära relationer.

3.1 Syfte

Syftet med studien var att undersöka och belysa det speciella familjeförhållandet som förekommer inom familjer från arabländer och hur dessa förhållanden påverkas av att mannen blivit dömd för kvinnomisshandel. D.v.s. hur påverkas förhållandet mellan mannen och kvinnan hos familjer som kommer från ett arabland efter det att mannen blivit dömd för våld i nära relation.

3.1.1 Frågeställningar

- Vilka faktorer bidrar till att en del kvinnor lämnar befintligt förhållande efter det att mannen blivit dömd för våld i nära relation?
- Vad är det som gör att en del kvinnor väljer att fortsätta leva tillsammans med våldsmannen även efter det att mannen avtjänat sitt straff pga misshandel?
- Hur agerar mannen utifrån kvinnans val?

4 Metod

Studien är en kvalitativ studie som dels utfördes inom en kriminalvårdsanstalt som är avsedd för intagna som döms för våld i nära relationer, dels utanför Kriminalvården där kontakt med våldsutsatta kvinnor var möjlig. Två alternativa metoder var tänkta för att få information från de intagna; det ena var att utforma enkäter innehållande ett antal frågor och lämna enkäterna till de intagna. Det andra alternativet var att intervjua ett antal intagna. Risken med att välja enkäter som metod ansågs vara att intagna kanske inte ville svara på alla frågor i enkäten, eller risk för korta, odetaljerade svar. Därför bedömdes intervjuer vara mest informationsgivande för att uppfylla syftet med studien.

Hänsyn har tagits till att intagna som avtjänar sina straff pga kvinnomisshandel kan ha svårt att vilja samtala och svara på frågor kring själva händelsen, särskilt efter att de redan har genomgått hela rättsliga förfarandet. Därför valdes en intervjuform där intervjuaren startar samtalet och lyssnar samtidigt som informanten berättar om sina erfarenheter kring våldshändelsen och den pågående processen inom förhållandet. Samma val gjordes också när det gällde information från de våldsutsatta kvinnorna. Med öppna samtal/intervjuer som metod finns det möjlighet att diskutera viktiga grundstenar i problemet och försöka ta reda på vilka faktorer som gör att förhållandet mellan mannen och kvinnan i vissa fall fortsätter eller i andra fall inte kan fortsätta efter det att mannen avtjänat sitt straff. Ett ytterligare tema i intervjuerna var att diskutera vilka faktorer som påverkar kvinnans val utifrån mannens uppfattning; kvinnan själv, familjetyckande, kulturella värderingar.

Intervjuerna utfördes i enlighet med den intervjuformen som Hydén (2000) utvecklade under sina studier kring mäns våld mot kvinnor i nära relationer. Under sina intervjuer med våldsmän använde sig Hydén av en liknande halvstrukturerad intervjuform där frågorna inte var ordagrant formulerade i förväg, utan enligt Hydéns mening fanns det utrymme för infall och avvikelser. Intervjuformen är enligt Hydén tänkt för att stödja informanternas fria berättande och är särskilt utformad med tanke på studier av känsliga ämnen och pågående processer. Avsikten är även att möjliggöra frihet för den intervjuade att formulera sina svar. I sådana situationer blir forskarens ansvar, enligt Hydén, att skapa ett psykologiskt utrymme för att underlätta för informanten att artikulera sig och samtidigt kunna bryta in och hjälpa till med avgränsning om samtalet tenderar att låsa sig.

Hydén påpekar också vikten med att som intervjuare kunna skapa ett psykologiskt utrymme som bygger på närhet, avstånd och respekt i lagom mått för att etablera en relation mellan intervjuaren och informanten. Detta genom att exempelvis regelmässigt uppmana informanten att utvidga sitt resonemang. Ett påpekande att det som sägs är viktigt och värdefullt, och väl värt att lyssna till genom att försöka uttrycka sig på olika sätt. Detta kan beskrivas som ett intersubjektivt möte som enligt Hydén kan förstås som en förutsättning för den relation mellan intervjuaren och den intervjuande som gör det möjligt att komma nära och förstå forskningsproblemet.

4.1 Urval

Vid studiens början var tanken att intervjua män som hade bott i Sverige i några år innan de dömdes till fängelse för våld i nära relationer. Under studiens gång blev det möjligt att intervjua tre våldsutsatta kvinnor, vilket betraktades som ett bra tillfälle att också inkludera våldsutsatta kvinnors upplevelser av våldet och våldsrelationen. Tanken att informanterna skulle ha vistats i Sverige i några år var att dessa eventuellt hade haft möjlighet att lära sig det svenska språket och samtidigt lärt känna det svenska samhället. Utöver att informanterna

skulle ha vistats i Sverige i några år skulle de ha haft sina familjer med sig vid ankomsten till Sverige. Syftet med detta var att sådana familjer förväntades efter konflikter inom familjen göra val som tog hänsyn till barnen i familjen. Avsikten var också att undersöka om våldet hade samband med rädsla för den nya kulturens normer och värderingar.

Planeringen var att intervjua tre intagna och tre våldsutsatta kvinnor. När intervjuerna med dem tre intagna var färdiga återkom två av dessa och meddelade att de inte längre ville vara med i studien, i rädsla för att de skulle bli identifierade efter studiens publikation. Därför intervjuades två ytterligare intagna. Intervjuerna med kvinnorna genomfördes som planerad.

Som nämndes ovan informerades alla informanter om deras anonymitet i studien, och att de kunde avbryta intervjuerna om de ansåg att de inte längre ville medverka som informanter. Informanterna hade ingen relation till varandra. Det gemensamma var att alla informanter kom till Sverige från arabländer från mellanöstern. Gemensamt för kvinnorna var att de hade varit utsatta för våld av sina män, och för männen att alla var dömda för våld i nära relationer.

4.2 Tillvägagångssätt

Intervjuerna med männen skedde under två till tre tillfällen. Den sammanlagda tiden för varje intervju uppskattades till cirka 90 minuter. Syftet med flera tillfällen var att en del informanter (intagna) betraktade intervjuerna som ett bra sätt att prata ut, samtidigt som de var medvetna om en garanterad anonymitet. En ytterligare anledning var att följa upp den pågående processen mellan mannen och den utsatta kvinnan. Intervjuerna med kvinnorna skedde också under två tillfällen som varade cirka 60 minuter för respektive intervju. Anledningen med två tillfällen var också här att följa upp kvinnans val gällande förhållandet under en period på två till sex månader. Intervjuerna med kvinnorna utfördes på en neutral plats som kvinnan valt. Den första intervjun var under våren 2009 och den andra intervjun utfördes några månader senare, under sommaren.

Data presenterades i form av delar av intervjuerna på ett sätt som garanterar informanternas anonymisering utan att påverka berättelserna innehåll (Kvale, 1997). I enlighet med Fangen (2005) presenterades information från berättelserna på ett sådant sätt att deltagarna inte behöver känna sig svikna när de sedan läser publikationen. Därför kommer de tre kvinnliga informanternas namn att symboliseras med bokstäverna KV1, KV2 och KV3, medan de tre manliga informanternas namn symboliseras med M1, M2 och M3.

Av respekt för informanternas önskemål presenterades ingen information om respektive informant i studien. Text från intervjuerna presenterades med en kursiverad stil och var i form av meningar som ibland skiljdes med (...) vilket betyder tystnad från informanten.

4.3 Metoddiskussion

Intervjuerna startade med inledande frågor som ansågs vara lämpliga i början av varje intervju. Att läsa upp frågor från frågeschema visade sig begränsa informanternas möjlighet att artikulera och uttrycka sig. Frågeschemat valdes därför bort och informanten hade möjlighet att gestalta sin framställning utifrån det egna perspektivet (Hydén, 2000). Strävan var att som intervjuare agera som hjälpröst och inta ett okritiskt förhållningssätt och omsorgsfullt ställa frågor utifrån berättarens utsaga, och därefter lyhört lyssna på berättelsen. Ett sätt som visade sig underlätta för informanten att "bjuda på" detaljerad berättelse om sina erfarenheter och upplevelser. Trots att frågorna ställdes på omsorgsfullt sätt var avsikten att styra berättelsen med hänsyn till studiens syfte och frågeställningar. Därför bör berättelserna

förstås utifrån att de har framkommit i samspel med intervjuaren. Informanterna kan ha påverkats av intervjuernas frågor till att berätta på ett visst sätt och att intervjuaren således var delaktig i hur berättelserna ha vuxit fram. Informanterna betraktade dock intervjuarens sätt som stöd för att utvidga sitt resonemang.

Intervjuerna var på informanternas hemspråk (arabiska) då alla informanter inte var säkra på att de skulle formulera sig tillräckligt bra på svenska. Ingen tolk behövdes då intervjuaren också hade samma modersmål som informanterna. Detta berikade studien med tanke på att informanterna enbart behövde fokusera på själva berättelsen, och samtidigt utgå från att intervjuaren kunde förstå deras problem med tanke på den gemensamma bakgrunden från mellanöstern. Översättningen från arabiska till svenska skedde direkt från tal till text. Det som informanterna berättade på arabiska och ansågs berika studiens syfte och frågeställningar antecknades direkt till svenska. Översättningen fokuserades på innehållet i berättelsen och var därför inte ordagrann. Översättningen utfördes utan svårigheter då intervjuaren hade flera års erfarenhet från tolkarbete arabiska - svenska. För att försäkra översättningens riktighet från arabiskt tal (röst) till svensk text läste intervjuaren i slutet av varje intervju den antecknade texten för respektive informant. Något som också kan betraktas som en återkoppling av intervjudata tillsammans med informanten (Widerberg, 2002). Efter genomläsning av anteckningarna gav informanten sitt godkännande för publicering av anteckningarna.

4.4 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Kvale (1997) menar att validitet hänför sig till om en intervjuundersökning undersöker vad som var avsedd att undersöka. Vidare menar Kvale att validiteten är beroende av undersökarens hantverksskicklighet om hur att ifrågasätta, granska och tyda sina upptäckter. I denna studie utfördes intervjuerna med informanter som ansågs uppfylla kriterierna enligt urvalet ovan. Informanterna delade med sig av sina erfarenheter och upplevelser och gav värdefull information som bearbetades och analyserades med hjälp av flera teorier och tidigare forskning. Intervjuresultat ansågs svara på studiens syfte och frågeställningar. Studien genomfördes enligt planeringen och undersökte vad som var avsedd att undersöka.

Ingen av informanterna tillät inspelning av intervjun. Detta betraktades som nackdel att inte få lyssna den levande rösten efter intervjuerna som eventuellt kunde ha berikat och gett större djup åt det skrivna. Trots detta ansågs den antecknade texten vara kärnan i berättelsen och uppfylla studiens syfte och frågeställningar. Enligt Kvale (1997) innebär reliabilitet att intervjuerna skall ge stabil och tillförlitlig information. Vidare handlar det också om konsistens, intervjuareffekter och en medveten intervjuteknik. Den intervjuteknik som användes under intervjuerna (enligt ovan) gav utrymme för informanterna att berätta om sina erfarenheter och upplevelser på ett fritt sätt. Samstämmigheten mellan informanternas berättelser pekar på tillförlitlig information. Genom att utföra intervjuerna på informanternas hemspråk ansågs risken för missförstånd vara låg. Vidare var återkoppling av anteckningar efter varje intervju med informanten ett sätt för att garantera att anteckningarna överensstämde med berättelsen. Detta kan innebära hög grad av reliabilitet. Skulle denna studie upprepas med samma förutsättningar så skulle den med stor sannolikhet leda till motsvarande resultat.

Som framkommit ovan bygger studien på intervjuer med tre kvinnor och tre män. Med en så liten mängd informanter är jag medveten om att studiens resultat inte går att generalisera gällande alla familjer från mellanöstern som utsatts för våld i nära relationer i Sverige. Dock kan studiens resultat ge en vidare inblick i området då informanternas likartade berättelser

anses visa på generella tendenser. Studiens resultat tycks också öppna viktiga tankegångar för att förstå problematikens bakgrund och hur lösning på problem mellan kvinnan och mannen i sådana förhållanden kan se ut.

4.5 Förförståelse, bearbetnings - och analysprocessen

Innan jag utförde intervjuerna hade jag arbetat med män dömda för våld i nära relationer i cirka fyra år. Dessutom, som framkom tidigare i studien, hade jag vid en tidigare studie intervjuat män som var dömda för våld i nära relationer. Utöver detta var jag född och uppvuxen i ett land i mellanöstern. Förförståelsen skapade rädsla att denna eventuellt skulle begränsa min möjlighet att hitta det okända i informanternas berättelser och istället fokusera på det vanliga och igenkända. Därför fanns en strävan, i enlighet med Enander och Holmberg (2004), att förhålla mig kritisk reflekterande till min förförståelse av området, d.v.s. att gå in i arbetsprocessen med så öppna och nyfikna ögon som möjligt. Under intervjuerna visade det sig att min förförståelse var som tillgång till arbetsprocessen genom att som intervjuare undvika att hamna i tidigare upplevda svårigheter med männen. Min bakgrund gjorde också att utifrån berättelserna kunde ställa en del frågor som jag troligtvis inte skulle ha tänkt på om jag hade haft en annan bakgrund.

Berättelserna bearbetades utifrån en kvalitativ ansats eftersom det var informanternas egna upplevelser och erfarenheter som skildrades. Tolkning av data började redan vid genomläsning av anteckningarna tillsammans med respektive informant, och sedan genom att läsa igenom anteckningarna från varje intervju vid ett flertal tillfällen. Tolkningen fortsatte sedan under hela bearbetnings- och analysprocessen (Kvale, 1997). Avsikten var att försöka lyfta fram mera omfattande och nyanserat betydelseinnehåll som gick utöver informanternas egna förståelser (Carlsson, 2009). Fokus var på att söka efter mönster (eller tematiskt innehåll) i varje kvinnas och mans berättelse om sina upplevelser, uppfattningar och erfarenheter. I enlighet med Hydén (2000) utgick jag i analysarbetet ifrån det som fanns manifest i intervjun och i det sammanhang i vilket utsagan gavs eller refererade till. Den utsaga man får ta del av utgör således en av flera möjliga (Hydén, 2000).

Innehållet i berättelserna vart i fokus för analysprocessen. Det gällde att induktivt söka efter tematiskt innehåll i texten från den enskilda berättelsen. Som ett första steg kategoriserades anteckningarna från varje intervju i två kategorier; text som hörde till informantens liv i hemlandet, och efter ankomsten till Sverige. Därefter var det dags att identifiera centrala teman i varje kategori. Mönster trädde fram alltmer tydligare i texten och i varje kategori underströks den text som ansågs utgöra de viktigaste trådarna, vara central och betydelsebärande. Mönster från varje intervju noterades sedan på ett anteckningsblock i form av en lista under rubriken ”analystrådar”. Det bildades tre listor från männens respektive kvinnornas intervjuer. Sedan söktes likheter och skillnader mellan listorna från kvinnornas intervjuer. Samma process gällde också för listorna från männens intervjuer. En gemensam lista utifrån kvinnornas listor skapades, och en ytterligare lista utifrån männens listor (Widerberg, 2002). Därefter sorterades resultat i den gemensamma listan i sökande efter huvud- och underteman. Detta resulterade i att två huvudteman identifierades i männens, respektive kvinnornas listor, som presenterades i två separata tabeller. Nästa steg var att systematiskt leta fram delar av anteckningarna från intervjuerna som hörde till de identifierade temana. I varje intervju markerades text med olika färger för olika teman. Därefter samlades dessa under respektive tema för analys av resultat (Widerberg, 2002). Data analyseras genom att resultat från empirin vävdes samman eller tolkas med hjälp av olika teorier och tidigare forskning, för att sedan arbeta vidare mot studiens slutsats. Styrkan med

att använda tidigare forskning kan vara möjlighet att komma fram till egna resultat. En av riskerna med att använda tidigare forskning är att som forskare bli bunden till resultat från denna (Bryman, 2002).

5 Resultat

Kapitlet består av två avsnitt som innehåller presentation och analys av data från intervjuerna. I det första avsnittet behandlas data från mötet med de våldsutsatta kvinnorna, och i det andra avsnittet behandlas data från mötet med männen.

5.1 Mötet med de våldsutsatta kvinnorna

De tre kvinnorna som intervjuades var mellan 29 och 40 år gamla. Alla var gifta med våldsmän och hade två eller flera gemensamma barn. En av kvinnorna hade lämnat våldsmannen efter det att han blivit dömd för våld mot henne. Ett beslut som hon ansåg att hon skulle få betala dyrt för både i Sverige och i hemlandet. De två andra kvinnorna hade begärt skilsmässa då de ansåg att det inte längre var möjligt att leva tillsammans med våldsmannen på grund av våldet.

Två huvudteman främst kunde identifieras utifrån kvinnornas berättelser. I det nya landet kände sig kvinnorna självständiga och kunde själva bestämma över sina egna liv. Samtidigt funderade de fortfarande på hur deras liv skulle påverkas i framtiden när deras omgivning i hemlandet fick kännedom om det liv som de valt att leva i Sverige, d.v.s. att befria sig från våldsutsatthet och samtidigt hävda att de var utan skuld i det som hade inträffat. För att ge en bild av kvinnornas beskrivning följer här presentation av huvudteman och dess underteman, tabell 1:

Tabell 1: Översikt över huvud- och underteman från intervjuer med våldsutsatta kvinnor

Tema	Undertema
Kvinnornas utsatthet	Kvinnans traditionella roll Att nå en vändpunkt
Det är inte mitt fel	Strävan efter förändring Befrielsens retorik Rädslan för konsekvenserna

5.1.1 Kvinnornas utsatthet

Kvinnorna betonade hur lättade de kände sig över att få ta egna beslut och bestämma över sina egna liv. Två av kvinnorna berättade upprepade gånger hur fria de kände sig då de vågade tänka "fritt" i vardagen utan att känna sig förtryckta av sina män. Den tredje kvinnan kände sig respekterad i det svenska samhället och hade möjlighet att säga vad hon ville utan påverkan från omgivningen. Ofta utgick kvinnorna i sina berättelser från jämförelser mellan hur de levde i Sverige och hur livet i hemlandet hade varit.

Kvinnans traditionella roll

I sina berättelser talade kvinnorna om det våld som startade då de blev gifta med männen i hemlandet. Enligt deras tradition skulle kvinnan som misshandlades av sin man helst acceptera misshandeln och stanna kvar i hemmet. Blev problemet känt så var det vanligt att släktingar blandade sig i och "löste" problemet. Så här berättade kvinnorna om sina erfarenheter från hemlandet

En del män kan slå ihjäl kvinnan bara för att hon inte gör sitt arbete hemma. Man har inget val som kvinna. En del män behandlar kvinnan som djur (KV1)

Jag har aldrig gillat att acceptera misshandel. Men när jag pratade med andra kvinnor svarade de att det var naturligt att män slog (KV2)

Jag var uppfostrad till hemmafru men visste inte vad det innebar förrän jag levde tillsammans med min man. Jag kände att han bestämde över allting och behandlade mig som en av sakerna i hemmet. Hans föräldrar och framförallt hans mor tyckte att jag skulle ha tålmod och det skulle bli bättre med tiden (KV3)

Trots att kvinnorna kom från olika länder i mellanöstern hade de likartade erfarenheter av våld i nära relationer. Kvinnornas berättelser ovan kan tolkas som att flera kvinnor i deras omgivning i hemlandet också var utsatta för våld, med omgivningens tysta godkännande. Deras män behandlade dem som ägodelar hemma och kvinnorna förväntades acceptera våld i hemmet och som en del av vardagen. Detta påminner om Lundgrens teori om normaliseringsprocessen där våldet blir en del av vardagen som så småningom normaliseras (Lundgren, 2004). Kvinnornas omgivning var även inblandad i att få kvinnorna att acceptera våldet. När en nygift kvinna vände sig till bekanta fick hon bekräftat att det var naturligt att leva med våld hemma; d.v.s. en bekräftelse att acceptera sin nya roll som underordnad och mannens roll som överordnad i förhållandet. Eliasson och Ellgrim (2006) beskriver hur kultur påverkar och styr normer för god manlighet och god kvinnlighet och hur en kvinna eller en man förväntas bete sig i samhället. En man som av någon anledning straffar sin fru kan under vissa omständigheter förlåtas av omgivningen. Kvinnan kan ha provocerat mannen och anses således ha avvikit från den godtagna kvinnobilden. Därför kan omgivningen förstå mannens frustration.

Å andra sidan talar Holmberg och Enander (2004) om de signifikanta andra i form av anhöriga och vänner som kan vara av betydelse när kvinnan bestämmer sig för motstånd eller uppbrott. I kvinnornas fall ovan verkade kvinnornas vänner och anhöriga ha en avsikt att övertyga kvinnorna om att anpassa sig till våldet som en del av familjelivet, istället för att hjälpa henne att göra motstånd. Detta kan vara ett sätt att bevara mannens överordning och kvinnans underordning i förhållandet. Detta överensstämmer med Bourdieus beskrivning beträffande män som föraktar och misshandlar sina kvinnor från första dagen av äktenskapet. Mannen gör detta som ett sätt för att inför sig själv och i sina egna ögon nå upp till en bestämd bild av manligheten; d.v.s. manlighet utifrån mannens uppfattning om hur den grundläggande uppdelning i relationsstrukturerna ser ut och vad som är manligt och kvinnligt. I sådana förhållanden inleds ofta äktenskapet med både psykiskt- (förakt) och fysiskt våld. Detta kan vara produkten av de uppsättningar dispositioner som är inskrivna hos mannen. Sådana dispositioner om manlig överordnad och heder styr mannens tankar och praktiker i form av en övermäktig kraft. En kraft som kan få honom att godta handlingar vilka andra skulle finna omöjliga att acceptera (Bourdieu, 1999).

Att nå en vändpunkt

Kvinnorna hade förväntningar på att flytten till Sverige skulle påverka mannens sätt att behandla kvinnan i deras gemensamma liv. Kvinnans förväntningar var att mannen skulle sluta utöva våld och samtidigt ge henne utrymme att vara med och bestämma i förhållandet. Så här berättade kvinnorna om sina liv tillsammans med mannen i Sverige innan de började tänka på att lämna förhållandet.

I hemlandet fick jag gå och besöka mina vänner och släktingar. Det var inga problem bara att han visste var jag befann mig och att jag hade gjort mitt arbete hemma. När vi kom till Sverige blev han totalt annorlunda och misshandlade mig bara om jag sa någonting som han inte tyckte om (KV1)

Jag trodde att han skulle behandla mig med respekt när vi flyttade till Sverige. Men han började kontrollera min mobiltelefon och ställde kontrollerande frågor. Så småningom slog han mig oftare och till slut fick jag inte lämna hemmet när jag ville... (KV2)

I hemlandet fick jag vara ute och besöka mina släktingar och vänner. Här fick jag inte ens lämna hemmet ensam och till slut fick jag inte titta ut genom fönstret. När jag sa emot fick jag stryk direkt. Ibland slog han mig ordentligt (KV3)

Enligt De los Reyes (2003) blir uppbrottet det enda som återstår hos kvinnan när livsutrymmet krymper och möjligheterna att förhandla blir allt mindre. Kvinnan bryter upp i önskan att leva ett eget liv på egna villkor. Kvinnorna ovan verkade ha kommit så långt i insikten att de identifierade sig själva som misshandlade kvinnor som hade levt i misshandelsförhållanden. Holmberg och Enander (2004) beskriver den exitprocess som en kvinna genomgår då hon bryter upp från en för henne viktig roll för att söka sig en ny. I början av processen tvivlar kvinnan på om hon vill lämna mannen. Så småningom börjar hon söka alternativ, för att sedan komma till en punkt där hon fattar ett slutgiltigt beslut att inta den nya rollen. Därmed åstadkommer kvinnan en vändpunkt (Holmberg & Enander, 2004).

Kvinnornas förväntningar om bättre liv i Sverige möttes med besvikelse på grund av mannens handlingar. Mannens agerande med ökad kontroll och våld mot kvinnan kan tolkas som rädsla att förlora sitt anseende och sin auktoritet i familjen. Enligt Wikan (2005) är det mannen som representerar familjen utåt och förvaltar dess heder. Kvinnan å sin sida utgör ett hot mot mannens heder i kraft av sin sexualitet. Därför har mannens heder i hög grad varit knuten till kvinnans sexuella beteende. Kvinnornas beskrivning ovan kan förstås som ett sätt för männen att begränsa kvinnornas livsutrymme för att förhindra kvinnorna att överträda ärbarnhetsnormerna som gällde i hemlandet samt att kvinnan inte ur det egna perspektivet skulle betraktas som avvikande. Brott mot ärbarnhetsnormerna leder till att kvinnan kastar skam över framförallt sin man och även över hela släkten (Wikan, 2005). Sådana ageranden från männen ledde till att en av de intervjuade kvinnorna lämnade förhållandet, medan de andra två hade ansökt om äktenskapsskillnad, men med en viss tveksamhet.

5.1.2 Det är inte mitt fel

Samtidigt som kvinnorna talade om sin stolthet över sig själva för att de hade kunnat ta egna beslut och påverka sitt eget liv så framhöll de samtidigt att det inte var deras fel eller ansvar att männen satt i fängelse. Kvinnorna lade hela ansvaret för både våldet och konsekvenserna av våldet hos mannen. Det var mannen själv som utövade våld mot kvinnan och det var därför han blev dömd till fängelse. Kvinnorna konstaterade att mannen "ställde till det" för

hela familjen, och utifrån detta såg sig kvinnorna tvungna att göra sina val; enbart för att kunna leva ett liv långt från misshandel.

Befrielsens retorik

Kvinnorna påpekade på olika sätt sin oskuld till att männen var i fängelse. De menade, att trots att männen hade misshandlat dem, så önskade de inte att männen skulle straffas med fängelse.

Jag ville inte att han skulle bli straffad. Jag bad polisen bara varna honom om att det han gjorde var en brottslig handling... Nu kan jag tänka mig försöka leva med honom igen bara att han slutar slå (KV1).

När det blev känt att han misshandlade mig misstänkte jag kanske att någon som vi kände skulle anmäla honom. Men det var inte jag själv som gjorde anmälan (KV2).

Det var inte jag som anmälde honom... det var ett sätt att få slut på våldet i alla fall. Jag vet inte om jag vill ge honom en ny chans (KV3).

Kvinnorna framhöll att de ville få slut på våldet utan att hämnas på mannen eller att skapa problem för honom. Detta bekräftas av Heimer och Sandberg (2008) som menar att en polisanmälan är ett sätt för kvinnan att sätta en tydlig gräns för mannen, men kvinnan har ingen önskan om hämnd eller att försätta mannen i en svår situation. Anmälan kan också vara ett sätt för kvinnan att få upprättelse av samhället genom att bli tagen på allvar och inte känna sig avvisad (Heimer & Sandberg, 2008).

Att kvinnorna lade skulden på mannen och samtidigt kunde tänka sig att ge honom en ny chans, under förutsättning att mannen inte skulle utöva våld igen, pekar mot att kvinnorna på något sätt försökte psykologisera beteendet genom att se våldet som enbart en fråga om mannens personlighet (Holmberg & Enander, 2004). Kvinnorna önskade därmed att de ville ändra på våldets identitet från att vara kopplat till kultur och samhälle till att vara personlighets relaterat; d.v.s. hela ansvaret för våldet fanns hos mannen som individ.

Kvinnornas berättelser om att de aldrig hade önskat se männen dömda till fängelse kan också tolkas som att kvinnorna tyckte synd om sina män. Enligt Holmberg & Enander (2004) kan kvinnan få skuld känslor under uppbrottet, och även efter det att hon har lämnat mannen. Kvinnan kan då befinna sig i en emotionell frigörelse men får ändå en stark känsla av skuld gentemot mannen (Holmberg och Enander, 2004)

Strävan efter förändring

Enligt Carlsson (2009) räcker inte vardagligt lidande och smärta för att en människa skall agera mot den som gör henne orätt. För att kunna agera behövs också något som hon kan jämföra sin vardag med, exempelvis att betrakta den egna situationen utifrån nya normer och principer. På så sätt kan den egna medvetenheten förändras och börjar tänka på motstånd (Carlsson, 2009). I intervjuerna uttryckte kvinnorna en lättnad över att befinna sig i ett land där de inte upplevde någon större skillnad i hur män och kvinnor blev bemötta. Kvinnor betraktades som självständiga individer och kunde bestämma över sitt eget liv utan större inblandning av mannen, släkt eller vänner.

I Sverige är allting i sin ordning. I en familj fungerar allting utan större inblandning av andra... Här känner jag mig som en människa (KV1).

Jag kände att jag inte hade någon anledning att leva i en våldsrelation längre... Här var det inte så svårt att börja tänka på skilsmässa (KV2)

Här finns människor som bryr sig när en kvinna blir misshandlad. Jag kan aldrig tillåta honom att misshandla mig igen. Detta är mitt främsta villkor om vi kommer att fortsätta vårt förhållande efter hans frigivning (KV3)

Det som kvinnorna illustrerade var en form av jämförelse mellan normerna i Sverige och normerna i hemlandet. Känslan av att vara självständig verkade vara den drivande faktorn till att kvinnorna började tänka på förändring som visade sig i strävan efter att ha inflytande över sitt eget liv. Först när kvinnorna förstod att reglerna i Sverige underlättade sådana handlingar började de att tänka på att lämna mannen. Med ett socialkonstruktionistiskt språk, enligt Carlsson (2009), beror vår förståelse av verkligheten av den tid och det sociala sammanhang vi befinner oss i. Trots att kvinnorna uttryckte sig vara lättade över att befinna sig i ett land som respekterade deras egna val, verkade de i sina berättelser fortfarande vara försiktiga att ta det slutgiltiga steget och klara av att leva med detta. Försiktigheten kan eventuellt bero på att kvinnorna inte ville uppfattas som avvikande kvinnor i förhållande till den kultur där de hade sina rötter. Då deras män befann sig i fängelse på grund av misshandel kunde kvinnornas val av deras nära i hemlandet tolkas som en hämnd mot männen. Därför valde kvinnorna att noga påpeka och förklara hur de fattade sina beslut, trots att de hade levt ensamma efter det att männen hade dömts till fängelse och hade klarat sig själva och samtidigt bevara sin heder. Detta var ett tecken på att kvinnorna också hade bevarat mannens heder (Wikan, 2005).

Rädslan för konsekvenserna

Kvinnorna befann sig i en situation där de på ett indirekt sätt ville bevara mannens värdighet framför släkt och familjer i hemlandet men samtidigt ville de inte acceptera våld i relationen. Kvinnorna verkade vara medvetna om att männens fängelsestraff skulle leda till att familjerna i hemlandet senare skulle straffa kvinnorna. Ett straff kunde vara att kvinnorna stämplades som avvikande och inte längre var värda att leva tillsammans med en man.

En skild kvinna i mitt hemland är inte värd någonting. Tänk om folk ser mig som en skild kvinna som lämnade sin man och gjorde att han satt i fängelse... Jag tror att bara mina föräldrar skulle kunna förstå min utsatta situation (KVI).

Nu är jag så gammal att ingen man skulle vilja gifta sig med mig som en skild kvinna. Vad skall folk också säga när det bli känt att vi åkte till Sverige som ett par och nu är vi skilda? (KV3).

Kvinnornas resonemang tyder på att de fortfarande inte hade kunnat befria sig från ursprunglig kulturens makt över hur en kvinna bör uppföra sig för att betraktas som kvinna. Detta kan ses som en verkan av det symboliska våldet samt effekten av de spontana och påtvingade dispositionerna från hemlandets samhällsstrukturer. Trots kvinnornas strävan efter förändring och att låta andra förstå deras utsatta situation var det svårt att lämna den av samhället förskrivna roll som kvinna. Eventuellt var kvinnorna rädda för att det skulle ses som någon som brutit mot de tysta principerna i samhället, principer som talar om kvinnans underordnande position och mannen som överordnad och dominerande (Bourdieu, 1999). Kvinnan får därför inte lämna sin man och kvinnans ansvar är att kompensera så att mannen återfår sin manlighet. I andras ögon kan han annars betraktas som ett offer och kvinnan som olycksbringande. Kvinnan befinner sig i en situation där hon riskerar förlusten av det allra viktigaste egenskapen hos kvinnan; sin framtida position i hushållet var igenom hon bevarar/återfår den kvinnliga hedern. Något som går i linje med Bourdieus beskrivning om den kvinnliga hedern som en sårbar *h'urma*, en uppsättning dispositioner om kvinnans dygder och återhållsamhet. På så sätt verkade kvinnorna medverka i en reproduktion av

dominansstrukturerna, d.v.s. den dominerande positionen hos mannen också i framtiden, ett resultat av en omedveten anpassning till en objektiv dominansstruktur (Bourdieu, 1999).

5.1.3 Sammanfattning

Det var tydligt i kvinnornas berättelser att de hade varit utsatta för våld från sina män inom äktenskapet sedan äktenskapets början. Trots deras försök för att uppmärksamma våldet inom omgivningen, med avsikt att göra motstånd, blev de istället anvisade att inta den tilldelade underordnade rollen i förhållandet. Detta kan tyda på att normerna som fanns i samhällsstruktur kunde tillåta utövning av sådant våld, där även outtalade normer som gällde för både kvinnor och män. Normer för god manlighet och god kvinnlighet samt att våldet kunde tillåtas som en del av familjelivet. Mannen i familjen gav sig rätten att bestraffa hustrun när hon avvek från sin kvinnliga roll. Strukturerna i samhället och kultur leder till en tillåtelse av våldsutövning mot kvinnan inom ett parförhållande särskilt när kvinnan bedöms ha avvikit från sin traditionella roll (Eliasson & Ellgrim, 2006).

5.2 Mötet med männen

Det krävdes mer förberedelse innan intervjuerna med männen kunde påbörjas jämfört med intervjuerna med kvinnorna. Detta berodde på att männen intervjuades på ett fängelse under tiden de verkställde sina fängelsestraff. Därför var informanterna inledningsvis försiktiga med att berätta om sina brott i en forskningsintervju. Försiktigheten visade sig bero på rädsla för att berättelserna kunde användas till informanternas nackdel. Informanterna accepterade dock att bli intervjuade under förutsättning att de blev garanterade anonymitet; att de inte på något sätt skulle bli igenkända via citat i studien. Tre intagna intervjuades. Två av informanterna hade kommit överens med den kvinna som var våldsoffer att fortsätta relationen efter frigivning, medan den tredje informantens brottsoffer hade bestämt sig för att lämna mannen.

Två teman med underteman identifierades i männens berättelser; det stora ansvaret att bevara sina ursprungliga värderingar och normer i det nya landet samt att kunna återfå sin värdighet. Teman och dess underteman presenteras i tabell 2.

Tabell 2: Översikt över teman och underteman från intervjuer med männen

Tema	Undertema
Att bevara värdighet	Mannen som verklighetens räddare Att konstatera oskyldighet
Ömsesidig överenskommelse	Att kämpa för sin manlighet Att återfå värdighet

5.2.1 Att bevara värderingar

Männen önskade i början av varje intervju att ge sin berättelse genom att påpeka vikten av att behålla normer och värderingar som grundade sig i religion och kultur. Männen menade att det inte var rätt att avstå från sin bakgrund för att de flyttade till ett nytt land. Männens upplevelser av varför de blev dömda till fängelse framgår i följande underteman.

Mannen som verklighetens räddare

De tre informanterna redogjorde på ett ganska likartade sätt sin rädsla för att så småningom förlora sina normer och värderingar under tiden de befann sig i Sverige. Ett av de stora hoten var kvinnans oväntade nya tänkesätt som inte passade ihop med det ursprungliga samhällets normer och värderingar. Här följer exempel från männens beskrivningar av rädsla.

Varje människa har saker inne inom sig själv som man tror på, och det är viktigt att inte lämna det bara för att man lämnar sitt land. Saker som kommer från religion och kultur (M1)

Det är inte lätt att börja leva ett nytt liv som vi inte är vana vid... när jag gifte mig kände jag stort ansvar för att vårt liv skulle anpassas på ett sätt som respekterade vår kultur och religion (M2)

Det är viktigt för mig att tänka på vår bakgrund och behålla våra värderingar. Jag hade svårt att acceptera saker som stred mot vår religion eller kultur... det kändes inte rätt (M3)

Gemensamt i männen berättelser var att de verkade vara eniga om vikten av att bevara värderingar förankrade i den egna religionen och den ursprungliga kulturen. Som konsekvens av detta blev de dömda till fängelse. Männen undvek i början av intervjun att tala om det brott som de var dömda för. De ville först klargöra varför de blev dömda, och på detta sätt frigöra sig själva från ansvaret för brottet och istället presentera sig som räddare för normer, värderingar och bevarande av kultur. Männen nämnde inte några andra förklaringar till att de var dömda. Genom att relatera till normer och värderingar i deras respektive kultur gav männen sig rätten att behålla överläge och auktoritet i familjen. Detta innebär att de förklarade det inträffade utifrån kulturella normer och värderingar som tillåter en mans att utöva våld mot sin kvinna utan större straffåtgärder.

Att konstatera oskyldighet

Informanterna hade svårt att förstå att ”bråk” i hemmet kunde leda till fängelsestraff. Männen menade att ingen i hemlandet skulle tro att de satt i fängelse endast för att hade bråkat med sina fruar eller att de hade slagit någon i familjen. Risken var att detta skulle uppfattas av omgivningen som brister i mannens manliga egenskaper, d.v.s. att han inte lyckades med att utöva sin manliga roll i förhållande.

Jag trodde inte att det skulle leda till fängelsestraff. I mitt hemland har man svårt att tro att jag sitter i fängelse för att jag slagit någon i familjen... Jag vet inte hur jag skulle förklara detta för mina släktingar (M1).

Jag har inte berättat för mina föräldrar att jag sitter i fängelse på grund av bråk mellan mig och min fru... Det kommer att bli som en sorg dag när de vet vad som har hänt (M2).

Jag kan inte förstå vad det är för land som straffar mig bara för att jag och min fru inte var överens. Det känns bara skamligt (M3).

Männen undvek i sina berättelser att nämna misshandel som orsak till deras fängelsestraff. Istället använde de uttryck såsom; ”slagit”, ”bråk”, eller ”inte kommit överens” för att minimera det egna ansvaret för våldet. Hydén kallar sådana uttalanden för ansvarsbefrielsens retorik där mannen beskriver och definierar våldet på ett sätt som minimerar hans ansvar (Hydén, 1995). Informanterna hade svårt att förstå att deras handlingar mot kvinnorna betraktades som våld enligt svensk lag och att de därmed blev dömda till fängelse. Männen

utgick troligtvis ifrån att de skulle förlåtas av sina släktingar i hemlandet genom att bevisa att kvinnan överträtt sin roll som kvinna. Denna frustration kan förklaras med hjälp av det som Eliasson och Ellgrim (2006) beskriver som närvaron av outtalade normer i samhället. För dessa män var det normer som handlade om att endast omgivningen under vissa omständigheter kunde förlåta mannen om han straffade kvinnan för att ha uppträtt provocerande och därmed ha avvikit från den godtagna kvinnobilden. Omgivningen kan således förstå mannens frustration. Detta sker trots den svenska lagen som förbjuder misshandel och de rådande jämställdhetsideologier i det svenska samhället. På så sätt blir männens förvåning över sina fängelsestraff begripligt.

5.2.2 Ömsesidig överenskommelse

Informanterna förmedlade skam över det som hade hänt, dels för att de var dömda till fängelse, dels att de upplevde att deras manliga anseenden var skadat sett ur hemlandets perspektiv. Skammen fick männen tänka på att kompromissa för att lösa konflikten med kvinnan. Män vars kvinnor valde att fortsätta förhållandet efter avslutad straff prövade tanken att avstå från en del av tidigare principer. Männen såg sig nu beredda att tillåta kvinnan få vissa möjligheter som i hemlandet betraktades höra till det manliga. Kvinnan måste dock acceptera att återgå till den traditionellt kvinnliga rollen. På detta sätt kunde mannen återfå sitt manliga anseende och sin värdighet. Samtidigt fick kvinnan en mer självständig roll och ett större handlingsutrymme än det hon hade haft i hemlandet.

Att kämpa för sin manlighet

Männen hade svårt att tillåta deras fruar lämna hemmet och arbeta. Att arbeta utanför hemmet hörde till det manliga medan kvinnan skulle se till att ta hand om hemmet i strävan efter en så bra och fin familj som möjligt. Här följer en del av männens förklaringar.

Det är mannens ansvar att arbeta och försörja familjen... det är kvinnan som tar hand om hemmet. I hemlandet gick aldrig min fru ensam och handlade på affärer. Att bära säckar är manligt... Jag skämdes när jag såg min fru gå till arbete här, eller bära saker hem från affären... jag kände mig så liten (M1).

Jag hade ingenting emot att hon gick och arbetade. Men när det blev känt hos våra familjer i hemlandet sa de att jag skulle få henne att sluta arbeta... en del andra sa också att jag skulle skämmas över mig själv att låta min fru lämna hemmet och gå till arbete (M2)

Min fru behöver inte lämna hemmet och arbeta. Det är mitt ansvar att försörja familjen (M3)

Enligt Bourdieu (1999) består den värsta förödmjukelsen för en man att bli betraktad som en kvinna. Förvandling, när kvinnan intar en del av mannens roll och mannen ser sig tvungen att göra saker som tolkas kvinnligt, kan leda till att mannen blir förödmjukad och förlöjligad. För att en man verkligen skall känna sig som en sann man är han tvungen att leva upp till sina möjligheter att utöka sin heder och söka ära och utmärkelse i den offentliga sfären (Bourdieu, 1999). Männen ovan hade svårt att acceptera inskränkningar i sin roll som man i Sverige jämfört med hur det var att vara man i hemlandet. Männen upplevde sina manliga positioner hotade bland annat genom att kvinnorna lämnade hemmet och arbetade. Detta ledde till en kamp att bevara den manliga bilden inför sig själva, kvinnan, den egna familjen och viktigaste av allt för omgivningen i hemlandet. Problemet stannade inte mellan mannen och kvinnan utan blev också till ett problem mellan mannen och hans ursprungliga omgivning i hemlandet. I enlighet med Bourdieu blev mannens rädsla därmed en rädsla att

förlora gruppens uppskattning och beundran samt att inte längre ses som tillhöra gruppen sanna män (Bourdieu, 1999).

Att återfå värdighet

En av förutsättningarna för att männen skulle återfå sitt manliga anseende var att kunna få kvinnan att återgå till sin kvinnliga roll. Detta skedde genom överenskommelse mellan mannen och kvinnan i form av ett "oskrivet" kontrakt för hur det nya livet i förhållandet skulle se ut efter mannens frigivning. M1 och M2 beskrev detta.

Vi har nu kommit överens, via Brottofferslussen, att fortsätta vårt förhållande efter frigivningen... Det skall inte längre spela någon roll för mig om hon lämnar hemmet och arbetar... Vi behöver förklara för de andra... vi behöver förklara att det är jag som har tillåtit detta och även varför det är bra för min fru att arbeta (M1).

När vi gifte oss tog hon hand om hemmet... någonting hände som gjorde att hon ville efterlikna några andra kvinnor... hon började arbeta. Jag berättade detta för hennes föräldrar och de sa att det var mitt ansvar att inte låta henne arbeta... Mina föräldrar tyckte också att jag skulle försörja familjen och att min fru inte behövde arbeta. Jag skämdes över mig själv när de pratade på det viset med mig... och hon tänkte bara på sig själv... Vi har nu börjat kontakta varandra via brottofferslussen här på anstalten och jag tror att vi kommer att fortsätta vårt förhållande... men det känns fortfarande inte rätt att min fru gör som hon gör (M2).

Det som männen framförde kan tolkas som att de äntligen såg sig tvungna att acceptera kvinnans nya roll i förhållandet och att de därmed också måste förändra sig själva. Den nya rollen skulle ge kvinnan möjlighet att vara utanför hemmet och att arbeta trots att arbete utanför hemmet hörde till det manliga. Detta var ett nytt sätt för mannen att tänka, och det var enligt det "gamla" sättet att tänka som kunde förklara att kvinnan blev straffad med våld när hon ansågs överträda sin gräns som kvinna. Som grund för sitt våld utgick våldsmannen troligtvis av värderingar och normer som gällde i det ursprungliga samhället och betraktade kvinnans gränsöverträdelse som en skam också för honom. Detta var en skam som kunde leda till att han inte längre uppfattades som en kapabel man som kunde försörja sin familj.

Enligt Helkama mfl (2000) är det skamligt att känna skam. Starka skamkänslor kan leda till att personen blir rasande på sig själv av förödmjukelse, eller att denne riktar raseriet mot någon annan, som i detta fall var kvinnan. Vidare menar Helkama mfl (2000) att skam är en emotion som kräver medmänsklighet för att lösas upp. Medmänskligheten i männens berättelser verkade å ena sidan vara kvinnans godkännande att återuppta den kvinnliga rollen i förhållandet samtidigt som hon fick möjlighet att lämna hemmet och arbeta. Å andra sidan var de nära anhörigas godkännande i hemlandet efter att paret hade lyckats framföra att kvinnans möjlighet till arbete i det nya landet var enligt mannens tillåtelse; detta nya skulle inte skada eller på något negativt sätt påverka hans anseende. Här inträffade någon form av ömsesidig erkännande mellan paret (Bourdieu 1999), och mellan paret och hemlandet. Erkännandet bestod i att mannen accepterade kvinnan som medförsörjare i familjen samt kvinnans acceptans till att mannen fick vara den som tog slutgiltiga beslut i hemmet. Åtminstone inför sig själv och de övriga släkten i hemlandet.

5.2.3 Sammanfattning

Konflikten var inte enbart mellan mannen och kvinnan utan också mellan mannen och det svenska samhället, där mannen och samhället hade motstridiga uppfattningar avseende värde- och moralfrågor i synen på kvinnan (De los Reyes, 2003). Mannen hade med sig sina

föreställningar från det samhället där han var född och uppvuxen. Ett samhälle i vilket verkade råda ojämlika maktfördelningar mellan mannen och kvinnan och normer som gav mannen rätten att dominera kvinnan i sin egenskap av man. Detta kan eventuellt leda till förståelse och acceptans av hans utövning av våld. Våldet ursäktas med att han var frustrerad p.g.a. kvinnans handlingar. Detta är beskrivning som är i linje med könsmaktsordningen där individer, strukturella faktorer och kulturella normer och värderingar gemensamt underlättar för mannen att utöva våld mot kvinnan (Eliasson & Ellgrim, 2006).

I männens berättelser går det också att se drag från den socialinlärningsteorin som menar att våldet överförs mellan generationerna framförallt inom familjen. Personer som erfar våld i barndomen löper en större risk att utöva våld som vuxna. Individen lär sig från sin egen barndom att våld kan lösa problem som inte går att lösa på ett annat sätt (Renzetti mfl, 2001).

Männens berättelser avspeglade en brist på kunskap om den svenska lagstiftningen. Informanterna berättade på olika sätt att de aldrig skulle ha utövat våld mot någon i familjen om de hade vetat att sådana handlingar skulle leda till fängelsestraff. Därmed såg männen våldet som de hade med sig från barndomen som något naturligt. Först då de blev straffade för våldet började de att tänka på ett eget ansvar för sina handlingar samt att söka alternativa lösningar. Detta kan tyda på att våldet inte behövde vara enbart relaterat till avvikande egenskaper och brister hos männen som individer.

6 Diskussion

Enligt informanternas berättelser som presenterades och analyserades i föregående kapitel lärde sig kvinnorna att acceptera och leva med våld som en del av kvinnornas roll. Trots att kvinnorna försökte uppmärksamma och protestera mot våldet blev de anvisade till att förbli i den traditionella rollen. Kvinnorna motsatte sig dock våldet redan kort tid efter äktenskapet men de fick inget stöd från omgivningen. Deras enda alternativ blev således att acceptera att leva i förhållanden där våldet utövades när mannen ansåg att kvinnan inte uppfyllde den av honom, men framförallt av omgivningen, förbestämda norm av kvinnlighet. Kvinnan såg sig tvungen att anpassa sig till den kvinnliga rollen som fru i familjen. Enligt socialinlärningsteorin kan kvinnan som utsätts för våld försöka fly våldsrelationer men upptäcker att det inte finns den hjälp hon behöver i sin omgivning. Därför lär sig kvinnan att bli passiv och hjälplös och lägger skulden på samhällsstrukturen. Konsekvenserna kan bland annat bli att kvinnan blir deprimerad och ger upp hoppet på att lämna förhållandet (Renzetti mfl, 2001). De kvinnliga informanterna verkade ge upp hoppet tillfälligt när de var i hemlandet, men gjorde motstånd igen när de ansåg att det blev möjligt efter deras ankomst till Sverige.

Lundgrens teorier om det strukturella och könskulturella perspektivet kan också kännas igen i kvinnornas berättelser. Teorin om normaliseringsprocessen kan identifieras hos kvinnorna där våldet blev ett mönster i vardagen, samt att en över-/underordning praktiserades och normaliserades. Kvinnan lärde sig att bli svag medan mannen hade den dominerande rollen (Lundgren, 2004). Här kan också den feministiska teorin bidra via synen att våld mot kvinnor är en demonstration av en historisk manlig dominans som ett sätt för att få kontroll över kvinnan och begränsa kvinnans möjligheter i samhället (Renzetti mfl, 2001).

Kvinnornas samstämmiga berättelser tyder på att männen hade gemensamma utgångspunkter i utövningen av våldet mot kvinnorna. Utgångspunkter fanns tydligt i de kulturella och strukturella drag i de samhällen som männen hade sina rötter i. Därmed tycks inte det individualpsykologiska perspektivet med teorier om individuella egenskaper som orsak till våldet (Renzetti mfl, 2001) passa som enda förklaring till varför männen utövade våld mot kvinnorna. Om någon av männen skulle ha haft personliga egenskaper som utlöste våldet mot kvinnan kunde det vara möjligt att kulturella mönster "överskuggade" mannens personliga egenskaper. Kanske endast i extremt våldsutövande tolkas våldet som uttryck för individuella faktorer.

Kvinnornas tankar att ge mannen en ny chans efter frigivningen kan eventuellt tyda på att de sökte avlasta sig själva skuld- och skamkänslor framförallt inför anhöriga i hemlandet. Holmberg och Enander (2004) kallar en sådan reaktion för Ex-rollen som består i att kvinnan tar hänsyn till förväntningar, sociala förpliktelser och värderingar tillhörande den kultur som hon ursprungligen kommer ifrån.

Då kvinnan accepterade att återförenas med mannen efter frigivningen kunde hon förstärka sin position i förhållandet. Det första och allra viktigaste var att mannen efter fängelsestraffet blev medveten om vilka konsekvenser det kunde bli vid ett eventuellt nytt våldsutövande mot kvinnan. Den andra var mannens "oskrivna" medgivande att ge kvinnan ett visst handlingsutrymme i förhållandet, bl.a. att hon fick vara medförsörjare i familjen, vilket innebär att hon fick arbeta utanför det egna hemmet. På detta sätt tillerkändes kvinnan en villkorad integritet, men med vissa förbehåll. Denna integritet var således beroende av mannens tolkningar och samtycke (Wendt, 2002). En ytterligare faktor var, att bevarande av kvinnans heder, värdighet och återhållsamhet klart blev bekräftad och bevisad (Bourdieu,

1999). Detta skedde då kvinnan inte skiljde sig från mannen och detta gav uttryck för att kvinnan gav mannen möjlighet att återfå sin makt i familjen.

Kvinnorna verkade ha mycket lättare att anpassa sig till den nya kulturens lagar och regler än männen. Detta kunde bland annat bero på att kvinnorna hade sedan länge försökt befria sig från våld i hemmet, de hade också haft ett behov av en roll utanför hemmet. När kvinnan kom till Sverige upptäckte hon att önskan gick att uppfylla och hon försökte ta steget mot en mer självständig och aktiv roll både inom familjen och omgivningen, d.v.s. ett steg för att kunna bestämma över sig själv och sina egna val. Wendt (2002) talar om kvinnans integritet i termer av okränkbarhet. D.v.s. att kvinnan får självbestämmanderätt över sig själv och sin kropp samt får möjlighet att skydda den mot kränkningar. Wendt menar vidare att den kroppsliga integriteten kan ses som ett rättvisekrav, som en absolut rättighet för alla människor (Wendt, 2002).

Männen hade med sig sin överordnade position i familjen och hade därför svårt att anpassa sig till det nya samhällets normer och värderingar, d.v.s. att acceptera en förändring i form av jämlikhet för kvinnans fördel. Männen såg sig således som tvingade att agera med våld, på det sättet som de brukade göra i hemlandet, innan de kunde tänka sig att ”kompromissa” med kvinnan. De såg kvinnornas nya beteende som avvikande och som något som de måste besegra. Besegradet blev således en upprättelse trots att det medförde ett fängelse straff.

Dock är det alltid en enskild individ som är bärare av normer och som är den som utövar våldet. Mannen som utövar våld i hemmet upprepar sina handlingar när han ser att det inte leder till något straff. Således tillåter samhällets strukturer mannen att utöva våld och detta lärs in på ett omedvetet sätt till nya generationer i form av kulturella normer och värderingar, som betraktas som självklara sätt att vara på. Först när någon avviker från normerna blir denne medveten om normernas existens.

6.1 Slutsats

Syftet med studien var att undersöka och belysa hur gifta par från arabländer påverkades av att mannen dömdes till fängelse på grund av våld mot kvinnan.

I studien ingick både våldsutsatta kvinnor som accepterade att återförenas med mannen, samt en kvinna som inte gjorde detta val. Återföreningen skedde efter överenskommelse mellan kvinnan och mannen, den här gången med mer fördelaktiga villkor för kvinnan. Flera faktorer bidrog till parets återförening. Det viktigaste var att mannen efter fängelsestraffet blev medveten om vilka konsekvenser det kunde bli vid ett eventuellt nytt våld mot kvinnan. Vidare måste mannen låta kvinnan få ett handlingsutrymme i förhållandet, som exempelvis att kvinnan fick börja lämna hemmet och arbeta. En annan viktig aspekt var att kvinnan inte längre blev stämplad som en ”avvikande” kvinna och fick därmed behålla sin heder och värdighet. Genom att inte skilja sig från mannen blev hennes kvinnliga egenskaper säkrade, bekräftade och bevisade. En ytterligare faktor kunde vara kvinnans skuld känslor för att lämna familjen, och kvinnan tog därmed hänsyn till sociala förpliktelser och värderingar i linje med den tidigare rollen.

Genom att kvinnan valde återförenas med mannen fick han möjlighet att återfå sin manlighet. Han behövde inte längre skämmas inför sin omgivning i hemlandet och kunde istället uppfattas som en sann man som åter kunde styra förhållandet trots sitt fängelsestraff. En vinst för mannen var att mannen uppförde sig som en sann man då han ville tillrättvisa sin avvikande hustru. En annan vinst var att han efter fängelsestraff fick kvinnan att återuppta sin roll utifrån hans villkor.

Kvinnan som väljer att lämna mannen leder till att han inte lyckas att återfå kvinnan och därmed kastar hon skam över sig själv, men framförallt över mannen. Detta leder till en ny börda för mannen att finna ett annat sätt för återupprättelse. Ett sätt kan vara att framställa sig själv som offer och kvinnan som olycksbringande. Mannen kan exempelvis börja påpeka och bevisa kvinnans avvikande beteende inför den gemensamma kretsen i Sverige och sedan i hemlandet. Detta gör han genom att markera kvinnans nya livsval som något som går emot normen för god kvinnlighet. Detta kan bli en hämnd framförallt mot kvinnans familj genom att visa att deras dotter är avvikande. Kvinnan förväntas således betala dyrt då hon väljer att handla på ett sätt som avviker från ursprungskulturens normer.

6.2 Egna reflektioner

Det var lärorikt att intervjua dömda män och våldsutsatta kvinnor. Trots att jag själv var född och uppvuxen i ett land i mellanöstern har informanternas berättelser berikat mina kunskaper kring familjeförhållanden från olika länder i mellanöstern. Särskilt att lösning av konflikter inom den egna familjen kan se olika ut i olika länder, med ständig påverkan av samhälle och kultur, normer och värderingar. Under intervjuprocessen kunde jag känna mig närvarande i informantens historia i sitt eget hemland där konflikten startade. Jag kunde stegvis förflytta mig med hela hans/hennes livsresa fram till tiden då intervjuerna inträffade.

Studien anses vara till hjälp för socialarbetare och tjänstemän som under sin tjänsteutövning kommer i kontakt med familjer från mellanöstern. Detta kan vara Migrationsverket, socialtjänst, Kriminalvården, osv. Studien är ett bra verktyg för att förstå och lösa konflikter mellan kvinnan och mannen på ett tidigt skede. Studiens beskrivning av kvinnans utsatta ställning i det egna hemmet och mannens sätt att tänka ger bra förutsättningar för att förstå problemets bakgrund och hur en eventuell lösning kan vara. Studien visar att det som kan verka som en liten konflikt i hemmet mellan paret kan växa och bli konflikt mellan mannen och det svenska samhället, och även mellan mannen och den ursprungliga kulturen. Kvinnan ser sig tvungen att tänka på släkt och anhöriga i det ursprungliga samhället och även på parets gemensamma krets i Sverige. Detta gör att både kvinnan och mannen känner varandras ”svaga sidor”. Därför börjar de söka kompromissa lösningar.

6.3 Förslag på fortsatt arbete

Som fortsatt arbete till denna studie föreslås en studie med större antal informanter både intagna inom fängelse och våldsutsatta kvinnor då det verkade finnas bra med information för att förstå problemet i större perspektiv. Samtidigt involvera frågan om hur barn/ungdomar påverkas av våld i hemmet hos den intervjuade gruppen.

7 Referenslista

- Brottsförebyggande rådet (2002). *Våld mot kvinnor i nära relationer, en kartläggning*. BRÅ rapport 2002:14. Stockholm: BRÅ.
- Brottsförebyggande rådet (2000). *Grovkvinnofridskräning, en kartläggning*. BRÅ-rapport 2000:11. Stockholm: BRÅ.
- Bourdieu P. 1999. *Den manliga dominansen*. Göteborg. Daidalos AB.
- Bryman A. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö. Liber ekonomi.
- Carlsson, Ninni (2009). *Avslöjandets tid: kvinnors bearbetning av sexuella övergrepp*. Göteborg: Institutionen för socialt arbete. Universitetet.
- De los Reyes, P. (2003). *Patriarkala enklaver eller ingenmansland: våld, hot och kontroll mot unga kvinnor i Sverige*. Norrköping: Integrationsverket.
- Ekbom T., Engström G., & Göransson B. (2002). *Människan brottet följderna, kriminalitet och kriminalvård i Sverige*. Stockholm. Natur och kultur.
- Eliasson M., & Ellgrim B. (2006). *Mäns våld mot kvinnor i nära relationer*. En kunskapsöversikt. Stockholm. Katarina Tryck.
- Eliasson M. (1997). *Mäns våld mot kvinnor*. Stockholm. Natur och kultur.
- Fangen K. (2005) *Deltagande observation*, Malmö. Liber AB,
- Helkama K., Myllyniemi R., & Liebkind K. (2000). *Socialpsykologi, en introduktion*: Liber.
- Holmberg, C., & Enander V. (2004): *Varför går hon?: Om misshandlade kvinnors uppbrottsprocesser*. Ystad. Kabusa böcker.
- Hydén M. (2000). *Den berättarfokuserade intervjun*. Socialvetenskaplig tidskrift nr 1-2 (137-158).
- Hydén M. (1995). *Kvinnomisshandel inom äktenskapet-mellan det omöjliga och det möjliga*. Stockholm: Liber.
- Johansson T. (2002). *Bilder av självet*. Stockholm. Natur och Kultur,
- Kriminalvården. (2009). *Från brott till brottsoffersluss*. Kriminalvården region väst.
- Kvale S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund, studentlitteratur.
- Lindgren M. S. (2005). *Mäns våld mot kvinnor i nära relationer ur perspektiven Genus, Rätt och Folkhälsa*. Rapport, Karlstads universitet.
- Lundgren, E. (2004). *Våldets normaliseringsprocess*. Stockholm: Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS).
- Renzetti, C.M., Edleson, J.L., & Bergen, R.K., (ed)(2001): *Sourcebook on Violence Against Women*. London: SAGE.
- Schiratzki J. (2001). *Muslimsk familjerätt*, Stockholm. Norstedts juridik AB.
- Socialstyrelsen (2009). *Folkhälsorapport*. Stockholm. Socialstyrelsen.
- Taylor, C. (1999). *Det mångkulturella samhället och erkännandets politik*. Göteborg. Daidalos.

Tännsjö, T. (2002) *Understanding ethics: an introduction to moral theory*. Edinburgh. Edinburgh University Press.

Wendt Höjer, M. (2002). *Rädslans politik: våld och sexualitet i den svenska demokratin*. Malmö. Liber ekonomi.

Widerberg K. (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund. Studentlitteratur,

WHO (World Health Organization) (2002). *World report on violence and health*. Geneva. WHO.